

Pomsta, která se vymkla kontrole: Východní Evropa

Pokud míra msty závisí na míře moci, pak lze skutečné msty dosáhnout pouze tehdy, když se mocenský vztah mezi pachatelem a obětí zcela obrátí. Oběť se musí stát pachatelem. Bezmocní se musí stát všemocnými. A způsobené strádání musí nějakým způsobem odpovídat tomu vytrpěnému.

V Německu se nic takového ve větší míře neodehrálo, protože tomu zabránila přítomnost Spojenců. Nuceně nasazení nemohli po svém propuštění řídit zotročování svých bývalých dozorců. Vězni, kteří přežili koncentrační tábory, nedostali moc nad německými zajatci. V jiných státech však takové okolnosti skutečně nastaly, a to na úrovni jednotlivců i celých komunit.

Zvláště v Polsku a Československu, ale i v Maďarsku, Rumunsku, Jugoslávii, pobaltských zemích a dokonce Rusku žily už po staletí početné německy mluvící menšiny, souhrnně známé jako „Volksdeutsch“. Těmto lidem se během války dostalo všemožných privilegií a nyní se proti nim obrátil hněv místních obyvatel. Museli uprchnout ze svých domovů, přišli o právo na potravinové přídělky a byli ponižováni nařízeními, která přesně napodobovala ta nacistická z doby války. Státisíce jich byly nasazeny na nucené práce v továrnách, uhelných dolech a na statcích v okolí, stejně jako dříve využívali nacisté jejich bývalé sousedy. Zbytek putoval buď do vězení, nebo do tranzitních táborů, kde čekal na vyhoštění do Německa.

Tato kapitola pojednává o milionech německy mluvících civilistů, kteří v zajateckých, průchozích a koncentračních táborech po celé Evropě vystřídali původní válečné vězně. Některá z těchto míst bývají přirovnávána k těm nejhorším známým nacistickým táborům. Ačkoli je důležité hned zkraje jasně říct, že krutosti, ke kterým zde docházelo, ani zdaleka nedosahovaly rozměrů nacistických válečných zločinů, stejně důležité je připustit, že se skutečně odehrály a že byly i tak značně barbarské.

O extrémních případech sadismu je vždy nepříjemné přemýšlet, ať už je obětí kdokoli, ale skutečnost, že to byli v tomto případě Němci, naše nepříjemné pocity ještě komplikuje. V každé zemi Evropy, a vlastně po celém světě, lidé vždy Němce považovali za pachatele válečných hrůz, nikoli za jejich oběti. Svět si rád myslí, že jestli snad po válce došlo na trochu pomsty, nešlo o nic víc, než co si německý národ zasloužil – navíc ochotně věříme tomu, že pomsta vykonaná na Němcích byla tak nebo tak docela mírná, zvláště vzhledem k okolnostem. Připustit si, že i Němce, a to nejen vyznavače nacismu, ale i obyčejné muže, ženy a děti, lidé různými způsoby strašlivě mučili a ponižovali, a uvědomit si, že takových zločinů byli schopni i naši vlastní krajané – tomu se většina společnosti ve spojeneckých zemích vždy instinktivně vyhýbala.

Chceme-li se však někdy dozvědět pravdu o minulosti nebo doopravdy porozumět světu, v němž dnes žijeme, musíme se k těmto příběhům postavit čelem. V posledních desetiletích extremisté a tvůrci konspiračních teorií velmi těžili ze skutečnosti, že valná většina z nás stále přistupuje k tomuto tématu jako k jakémusi ostudnému tajemství. Začaly bujet nové mýty a zveličené historiky a některé z nich jsou docela nebezpečné. Ačkoli se nám to tedy nemusí líbit, je důležité podívat se zblízka jak na nepříjemnou pravdu, tak na mýty, které se na ní přiživily.

Němci v Československu

Největší nepřátelství vůči německým obyvatelům panovalo v těch oblastech Evropy, kde žili Němci s jinými národnostmi bok po boku. Ukázkovým příkladem může být Praha. Po celá staletí byla domovem Čechů i Němců a nevraživost mezi těmito dvěma komunitami měla své kořeny už v dobách Rakouska-Uherska.¹ Nepočítáme-li Vídeň, byla Praha prvním cizím hlavním městem, které nacisté zabrali, a posledním, které se dočkalo osvobození – její čeští obyvatelé tedy trpěli okupací déle než kdokoli jiný v Evropě. Mnozí z nich považovali své německé sousedy za zrádce, kteří připravili půdu pro německou invazi roku 1938.

Není proto překvapivé, že když obyvatelé Prahy v posledním týdnu války proti nacistům povstali, tato odedávna nevraživost přerostla v násilí. Pražané zajaté německé vojáky bili, polévali benzínem a upalovali.² Desítkám z nich vyryli do masa hákové kříže a pak je oběsili na pouličních lampách. Partyzáni násilím vtrhli do sklepů, kde se skrývali němečtí muži, ženy i děti, ztloukli je, znásilnili a v některých případech i povraždili.³ Tisíce Němců byly odvedeny ze svých domovů a internovány ve školách, kinech a kasárnách. Zde mnohé čekaly brutální výslechy, jejichž cílem bylo odhalit politickou příslušnost zajatých.⁴

Atmosféru ve městě během těchto pár dní prostupoval strach. Někteří Pražané mluvili později o „nakažlivé“ panice, která jim připomínala ovzduší v německých zákopech za první světové války. Jeden německý státní zaměstnanec popsal tehdejší Prahu jako „řadu barikád a vyděšených lidí“. Když se snažil dostat

domů, opakovaně narazil na skupiny rozčilených mužů, nadávajících vzbouřenců, ječících žen, vzdávajících se německých vojáků a mezi tím vším zahlédl chlapce prodávajícího vlaječky a odznaky s trikolorou. „Z každého domu se střílí,“ napsal později:

Čeští výrostci, často s revolverem v každé ruce, chtějí vidět doklady totožnosti. Skrývám se na pavlači domu. Shora slyším srdcervoucí výkřiky, pak výstřel a ticho. Mladík s obličejem dravce sejde dolů po schodech a rychle něco ukrývá do levé kapsy kalhot. Stará žena, očividně domovnice, na něj křikne: „Nandals jí to, couře jedný německý? Správně, to by jim patřilo všem.“

Po celém městě se Němci skrývali ve sklepě či doma u svých českých přátel a známých, aby se vyhnuli rozlícenému davu.⁵

Na začátku povstání, 5. května 1945, se v Praze nacházelo nějakých 200 000 Němců, převážně civilistů.⁶ Podle českých záznamů jich povstání nepřežilo téměř tisíc, včetně desítek žen a nejméně osmi dětí. Tento odhad je určitě podhodnocený, zvláště vezmeme-li v úvahu rozsah a charakter násilí, k němuž ve městě i jeho okolí docházelo, a také nebere v úvahu, že se úředníci snažili násilí, které se odehrálo na civilním německém obyvatelstvu, zlehčit. Později byl například na břevnovském hřbitově objeven masový hrob obsahující těla 300 Němců, kteří „byli zabití během západní ofenzivy“. Velká většina obětí na sobě měla civilní oblečení, a přesto se v českých záznamech u tří čtvrtin z nich předpokládá, že se jedná o vojáky, a jsou tedy uvedeni jako vojenské, nikoli civilní oběti.⁷ Vzhledem k tomu, že jsou zdroje takto nespolehlivé a že netušíme, kolik německých obětí se do záznamů vůbec nedostalo, skutečný počet německých civilistů, kteří během pražského povstání přišli o život, není možné přesně stanovit.

Během prvních poválečných dnů byly v Praze internovány tisíce dalších Němců, nejprve v provizorních vazebních střediscích, později v rozsáhlých sběrných střediscích, k nimž patřil například Strahovský stadion, a nakonec v internačních táborech na pražském předměstí. Podle očitých svědků čekalo Němce uvězněné v těchto internačních střediscích časté bití a někdy i poprava bez soudu. Stavební inženýr jménem Kurt Schmidt se například ocitl na Strahově na konci května po nuceném pochodu z Brna. „V táboře vládl hlad a smrt,“ prohlásil později:

Ještě násilněji nám všudypřítomnou smrt připomínaly popravy, které se konaly uvnitř tábora všem na očích. Každý odhalený příslušník SS byl veřejně popraven. Jednou dozorcí mlátili šest mladých kluků tak dlouho, až leželi bez hnutí, poté je nechali polít vodou (kterou musely donést Němky) a pak je mlátili dál, dokud neustaly poslední známky života. Strašlivě zohavená těla pak několik dnů záměrně vystavovali vedle latrín. Jednoho

čtrnáctiletého kluka i s jeho rodiči zastřelili, protože se prý údajně pokusil bodnout nůžkami člena Revolučních gard. To je jen pár příkladů poprav, ke kterým docházelo téměř denně – nejčastěji zastřelením.⁸

Podle Schmidta dostávali jídlo jen zřídka a vždy v nedostatečném množství a nedávný český výzkum jeho dojem rozhodně potvrzuje.⁹ Hygiena byla přinejlepším primitivní a kyblíky, ve kterých se muselo jídlo přinášet, se během noci používaly „k jiným účelům“. V táboře zuřila epidemie úplavice a Schmidt kvůli ní a nedostatku jídla přišel o patnáctiměsíčního syna. Chybějící hygienická zařízení a nedostatečné přídělky patří k tématům, která se stále znova opakují ve vyprávění všech, kdo byli po válce internováni.

Zvláště těžký úděl měly na Strahově ženy – čeští dozorcí i ruští vojáci je neustále napadali a znásilňovali. Schmidt vysvětloval, že on i ostatní muži byli bezmocní a nedokázali je ochránit:

Pokud se muž pokusil chránit svou manželku, riskoval, že ho zabijí. Rusové, ale i Češi, se často ani neobtěžovali odvést si ženu jinam – mezi dětmi a před všemi ostatními vězni se chovali jako zvířata. V noci byl slyšet nářek a sténání těchto nebohých žen. Ze všech stran se ozývaly výstřely a nad hlavami nám hvízdaly kulky. Tolik lidí pohromadě vytvářelo nepřetržitý hluk. Tmu pročešávaly světlomety a Rusové neustále odpalovali světlice. Ve dne ani v noci jsme neměli chvilku klidu. Jako bychom přišli do samého pekla.¹⁰

Mnoho Němců se ve snaze uniknout takovým podmínkám přihlásilo na práci venku – šlo hlavně o potřebné opravy ve městě, včetně rozebírání barikád, postavených během pražského povstání. Jestli si ale mysleli, že se jim mimo vězení povede lépe, ošklivě se spletli. Schmidt popisuje, jak se kolem takových pracovních skupin shromáždily davy lidí, kteří do nich tloukli, plivali na ně a házeli po nich kameny. Jeho popis potvrzuje žena z jiného zajateckého tábora, která během války sloužila v německém Ženském spojovacím sboru v Praze:

Dav lidí v ulicích se choval ještě hůř [než dozorcí]. Zvláště starší ženy se překonávaly a ozbrojily se na to kovovými tyčemi, obušky, vodítky pro psy, atd. Některé z nás dostaly tak hrozný výprask, že zkolabovaly a nedokázaly už vstát. Ostatní, včetně mě, musely odstraňovat barikády na mostě. Čeští policisté udělali kolem místa, kde jsme pracovaly, kordon, ale lidem se podařilo prorazit, a tak už nás zase nic nechránilo před jejich týráním. Některé mé spolutrpitečky skočily v zoufalství do Vltavy a policisté na ně okamžitě začali střílet... Jeden z Čechů měl veliké nůžky, tak nám jedné po druhé ostříhali vlasy. Jiný Čech nám vylil na hlavu červenou barvu. Mně vyrazili čtyři zuby. Z oteklých prstů nám násilím strhali prstýnky. Jiní měli zájem o naše boty a oblečení, takže jsme skončily skoro úplně nahé – dokonce nám servali z těla i několik kousků spodního prádla. Mladí kluci a

muži nás kopali do břicha. V naprostém zoufalství jsem se také pokusila skočit do řeky, ale strhli mě zpátky a znova mě zbili.¹¹

Není překvapivé, že někteří Němci raději volili sebevraždu, než by trpěli takovýmto zacházením. V pražském vězení na Pankráci například dvě německé matky udusily své děti a pak se samy pokusily zabít. Když se je podařilo oživit, prohlásily, že to udělaly, protože dozorci vyhrožovali, že „jejich dětem budou vypíchnány oči a nebo že budou usmrceny jiným způsobem, jako to dělali Němci českým dětem“.¹² Žádné spolehlivé statistiky sebevražd v těsně poválečné době neexistují, ale české záznamy z roku 1946 jich mezi Němci v Čechách a na Moravě uvádějí 5 558. I zde platí, že skutečný počet musel být ještě vyšší.¹³

Situace Němců v Praze vcelku dobře ilustruje i stav ve zbytku země, ačkoli v některých oblastech k nejhorším zločinům došlo až později v létě. Pravděpodobně nejznámější masakr se odehrál v Ústí nad Labem (Němcům dříve známém jako Aussig), kde lidé koncem července zavraždili přes sto Němců – ačkoli šokovaní očití svědkové později udávali počty zveličené na deseti- nebo dokonce dvacetinásobek.¹⁴ Mnohem horší, ale méně známý byl masakr v severočeských Postoloprtech, kde horlivá vojenská jednotka vykonala rozkaz „vyčistit“ oblast od Němců. Podle německých zdrojů zde bylo chladnokrevně zavražděno 800 lidí. České zdroje souhlasí – dva roky po této události odhalily české úřady v okolí města masové hroby obsahující 763 těl.¹⁵ V Domažlicích (německy Taus) zastřelili místní za nádražím 120 lidí a pohřbili je v masových hrobech.¹⁶ V Horní Moštěnici nedaleko Přerova zastavil slovenský důstojník Karol Pazúr vlak plný slovenských Němců, údajně aby ho prohledal, zda nevezde bývalé nacisty. Té noci jeho vojáci postříleli 71 mužů, 120 žen a 74 dětí – nejmladší z nich bylo osmiměsíční nemluvně. I v tomto případě byly oběti pohřbeny do masových hrobů. Pazúr později obhajoval zavraždění dětí slovy „Čo som mal s nimi robiť, keď sme im postriel'ali rodičov?“¹⁷

Nové české úřady toto chování nijak nepotrestaly, ačkoli takové závažné činy často odsuzovaly.¹⁸ To je nicméně tak úplně nezbavuje odpovědnosti. Prezident Beneš po svém návratu vydal sérii dekretů, ve kterých vyhlásil pro Němce speciální tresty, mimo jiné vyvlastnění jejich pozemků, zabavení majetku a zbavení českého občanství, a také rozpuštění všech německých vysokých škol. Beneš ani další členové nové vlády se svými projevy rozhodně příliš nesnažili rozbouřené vody uklidnit. Beneš například ve svém prvním pražském projevu po návratu z exilu nevinil z morálních zločinů jen nacisty, ale celý německý národ, který podle něj zasluhoval „nezměrn[é] opovržení všeho lidstva“.¹⁹ Jeho budoucí ministr spravedlnosti Prokop Drtina zašel ještě dál a otevřeně prohlásil, že „[n]ení Němců dobrých, jsou jen špatní a ještě horší,“ a dodal, že jsou „cizím vředem na našem těle“ a že „[z]a Hitlera, Himmlera, Henleina a Franka je odpovědný německý národ celý a celý musí nést trest za zločiny, jichž se dopustil“.²⁰ Budoucí český prezident

Antonín Zápotocký zase v červenci 1945 napsal v novinách *Práce*, že by se úřady při trestání lidí podezřelých z kolaborace neměly obtěžovat s dodržováním zákona, protože „když se kácí les, létají třísky“²¹. Podobné postoje vyjadřovali i předseda vlády Zdeněk Nejedlý, místopředseda vlády Josef David, ministr spravedlnosti Jaroslav Stránský a mnozí další.²²

Stejně ochotně jako tito představitelé moci zasypávali všechny Němce urážkami, také omlouvali vlastní národ ze msty, kterou vykonal. U příležitosti prvního výročí konce války byl vydán zákon, který omlouval veškeré skutky „spravedlivé odplaty“ nacistickým představitelům a jejich „pomahačům“, i kdyby se takové skutky za běžných okolností považovaly za trestný čin. Je příznačné, že se tato amnestie nevztahovala pouze na odvetu během války, nýbrž i na tu vykonanou mezi 9. květnem a 28. říjnem 1945.²³

Těžko přesně říct, kolik Němců v Československu zemřelo v důsledku chaotických událostí následujících po skončení války, ale jejich počet určitě dosahuje několika desítek tisíc. Toto téma je stále natolik kontroverzní a vyvolává na obou stranách tak silné emoce, že jsou veškeré statistiky vztahující se k počtu mrtvých dodnes předmětem sporů. Německé zdroje jmenují 18 889 lidí, kteří zemřeli před odsunem z Československa nebo během něj, 5 596 z nich násilnou smrtí – tyto počty však nezohledňují ty, jejichž smrt nebyla zaznamenána.²⁴ Časté tvrzení sudetských Němců, že skutečný počet se blíží 250 000, můžeme téměř s jistotou označit za výrazně přehnané.²⁵ Naopak někteří čeští historikové prohlašují, že veškeré poválečné násilí je pouhou smyšlenkou vytvořenou Němci, kteří ještě dnes chtějí požadovat odškodné.²⁶ Nejspolehlivější a nejneustrannější jsou odhady českého historika Tomáše Staňka, který opatrně soudí, že v přímém důsledku špatného zacházení zemřelo během poválečného chaosu v Československu 24 000 až 40 000 Němců.²⁷ Ani tento počet nezahrnuje ty, kdo předčasně zemřeli v dalších letech, neboť měli v důsledku špatného zacházení podlomené zdraví.

Staněk také uvádí počty Němců uvězněných po skončení války. Dokonce ještě než začala hromadná internace předcházející oficiálnímu vyhoštění, nacházelo se v Čechách dle úředních záznamů 96 356 německých vězňů – ačkoli Staněk tvrdí, že reálný počet byl ještě přinejmenším o 20 000 vyšší. Ve skutečnosti Němci tvořili v polovině srpna 1945 přes 90% všech vězňů v Čechách a na Moravě. Uvěznili je údajně proto, že představovali hrozbu – nicméně téměř 10 000 z nich byly děti mladší 14 let.²⁸

Není pochyb, že někteří z těchto vězňů skutečně měli na svědomí zločiny, z nichž je Češi kolektivně vinili. Především však představovali užitečnou neplacenou pracovní sílu, zvláště ve významných odvětvích zemědělství a těžebního průmyslu, a to byl také hlavní důvod, proč zůstávali v táborech zavření ještě tak dlouho po válce (mnozí čekali na propuštění až do roku 1948).

OBYVATELSTVO VINOHRAD!

Předsednictvo Místního národního výboru pro Prahu XII rozhodlo se řešit otázku němců, maďarů a zrádců následovně:

1. Slovo „němec“ ve všech svých tvarech bude se nadále psát zásadně s malým počátečním písmenem, rovněž i slovo „maďar“.

2. Na němce, maďary a zrádce budou se v budoucnu vztahovat tato opatření:

a) všechny osoby starší čtrnácti let spadající do kategorie němec, maďar, zrádce či kolaborant budou na levé straně viditelně nosit na bílé pásce rozměrů 10×10 cm hákový kříž spolu s číslem, pod nímž budou registrovány. Žádná osoba označená hákovým křížem nebude dostávat běžné potravinové lístky. Totéž platí i pro osoby, které uvedly "D" v kolonce 6 (národnost) lístku pro domácnost;

b) žádné osobě označené hákovým křížem není dovoleno používat tramvaje, vyjma přímé cesty do práce, kdy musí cestovat v přípojném vozidle; těmto osobám jest zakázáno používat sedadel;

c) žádné osobě označené hákovým křížem není dovoleno chodit po chodníku – pohybovat se smí pouze po vozovce;

d) žádné osobě označené hákovým křížem není dovoleno kupovat, objednávat, nebo číst denní tisk či jiné noviny; to platí i pro případné podnájemníky těchto osob;

e) žádné osobě označené hákovým křížem není dovoleno prodlévat či procházet se skrze veřejné sady, parky či lesy, navštěvovat či používat holičství a kadeřnictví, obchody, restaurace, místa zábavy všeho druhu, zejména divadla, kina, přednášky atd.; rovněž jim není dovoleno užívat prádelny, čistírny a mandloven. Nakupovat v obchodech smí tyto osoby pouze mezi 11-1 hodinou po poledni a mezi 3-4 hodinou odpoledne. Při nedodržení uvedených časů budou jak kupující, tak prodejce podléhat stejnému trestu. Pro jednání s veškerými úřady jest pro tyto osoby stanovena výlučně doba mezi půl sedmou a půl osmou hodinou ranní.

f) žádné osobě označené hákovým křížem není dovoleno opouštět svůj domov po 8 hodině večerní;

g) všechny osoby starší čtrnácti let, které mají v lístku pro domácnost uvedeno „D“, se budou okamžitě, nejpozději do dvou dnů, hlásit na Prověřovací komisi MNV pro Prahu XII kvůli vydání svých odznaků a registraci. Ti, kdo neohlásí se do vymezeného času a kdo budou přistiženi bez řádného odznaku, jak předepsáno, budou přísně potrestáni způsobem užívaným v podobných případech nacistickými úřady. Stejný trest bude rovněž vyměřen těm, kteří těmto osobám jakýmkoliv způsobem napomáhají nebo se s nimi za jakýmkoliv účelem spolčují;

h) všechny osoby, které mají v lístku pro domácnost uvedeno „D“, musí se bez prodlení dostavit před výše zmíněnou vyšetřovací komisi bez ohledu na to, zda např. obdržely předběžné povolení volného pohybu, atp. Současně musí předložit řádný seznam celého svého majetku a předat jej spolu se všemi cennostmi Správci národního majetku NV XII, jakož i vkladní knížky a bankovní či jiné vklady, pokud jimi disponují; musí uvést, zda a jakým způsobem mají majetkovou účast a předložit řádné důkazy; taktéž odevzdati všechny rozhlasové přijímače spolu s licencí. Veškeré finanční transakce jsou zakázány a považovány za neplatné; Němci nemají nárok na koupi tabáku a není jim dovoleno kouřit na veřejnosti či během práce.

Občanstvo, pracovníci a dělní lidé! V souladu se zásadami naší vlády provedeme řádnou očistu a nastolíme pořádek alespoň v naší čtvrti. Proto nám pomozte i vy učinit Vinohrady národními a našimi co nejdříve.

Tato opatření jsou pouze dočasná, a to až do vyhoštění všech těchto osob.

V Praze dne 15. června 1945

Místní národní výbor pro Prahu XII

Oldřich Hlas, předseda

Takové používání nedobrovolné německé pracovní síly se v zásadě nijak výrazně nelišilo od toho, co se dělo ve zbytku Evropy, včetně Velké Británie – tam ještě začátkem roku 1948 pracovalo 110 000 německých válečných zajatců.²⁹ Používání Němců na nucené práce dokonce schvalovaly mezinárodní dohody Velké trojky z Jalty a Postupimi. Jenže zatímco v Británii používali na nucenou práci pouze válečné zajatce, většinu nuceně nasazených v Československu tvořili civilisté. Velice se lišilo také zacházení s těmito zajatci. Podle Mezinárodního výboru Červeného kříže dostávali nuceně nasazení v Británii stejné přídělky jídla jako britští pracovníci a vztahovala se na ně stejná bezpečnostní pravidla. V českých zemích, kam často Červenému kříži ani neumožnili vstup, dostávali mnozí zajatci ani ne 1000 kalorií na den – tedy méně než polovinu množství nutného k zachování zdraví – a museli vykonávat všemožné život ohrožující práce, včetně čištění minových polí.³⁰

Lidé nuceně nasazené dělníky v Československu také s oblibou ponižovali a záměrně při tom napodobovali nacistické zacházení se Židy. Němci museli nosit symboly hákového kříže, bílé pásky na rukávu nebo kousky látky s písmenem „N“ jako Němec.³¹ Když je dozorcí vzali na práci mimo internační tábor, měli často zakázáno používat veřejnou dopravu, vstupovat do obchodů nebo veřejných parků a dokonce i chodit po chodníku.³² Nacismu se Češi často dovolávali také při bití a jiných „trestech“, a to zvláště ti z táborových dozorců, kteří byli sami oběťmi nacistických krutostí. Jeden německý státní úředník například vzpomínal, jak jeho trýznitel křičel: „Konečně vás mám, vy zmrdi! Čtyři dlouhé roky jste mě mučili v koncentráku a teď je řada na vás!“³³

Podle Hanse Günthera Adlera, Žida vězněného v Terezíně, se to, jak zacházeli s ním a jak pak on sám zacházel s Němci, kteří byli po válce uvězněni v témže táboře, nijak výrazně nelišilo:

Jistě byli mezi nimi tací, jejichž svědomí během roků okupace obtížila nejedna vina, většina ale, mezi nimi mnoho dětí a výrostků, zde byla zavřena pouze proto, že byli Němci. Jenom proto, že byli Němci...? Ta věta zní krutě povědomě; jen slovo „Židé“ nahradil výraz „Němci“. Hadry, které Němcům navlékli, byly pomalovány hákovými kříži. Lidé byli velmi špatně živeni, týráni a nezacházelo se s nimi o nic lépe, než bylo zvykem v německých koncentračních táborech. Rozdíl spočíval jedině v tom, že v bezcenné pomstě, která se zde dostala ke slovu, chyběl rozsáhlý likvidační systém, jak ho vytvořili členové SS.³⁴

Adlerova morální argumentace je nezpochybnitelná – kruté zacházení s nevinnými Němci je úplně stejně špatné jako pronásledování nevinných Židů. Nicméně rozdíl v rozsahu těchto dvou událostí zlehčuje mylně. Přehlíží také skutečnost, že i když jednotlivci Němce týrali, jejich mučení a vraždění nikdy nepatřilo k oficiální vládní politice – české úřady chtěly Němce pouze vyhostit, nikoli vyhladit. A to zajisté představuje nesmírný rozdíl.

Jiní nicméně tvrdí, že i když se v Terezíně možná vyhlazovací politika vůči Němcům neuplatňovala, na jiných místech tomu tak bylo. Když do Německa začali na podzim 1945 po milionech proudit potlučení a ožebračení Němci, přinášeli s sebou znepokojující příběhy o místech, jež nazývali „pekelnými tábory“, „tábory smrti“ a

„vyhlazovacími tábory“. Podle jejich slov tamní dozorcí Němce nutili pracovat, dokud nezemřeli vyčerpáním či hladem, a masově je popravovali. Jejich sadistické metody byly do puntíku stejné a možná ještě horší, než ty užívané esesáky v Osvětimi. V některých táborech prý přežilo „pouhých pět procent“ vězňů.³⁵

Německá vláda brala takováto tvrzení velice vážně a velká část německé veřejnosti je uvítala, neboť Němci se raději viděli jako oběti krutostí, než jejich pachatelé. Politické důsledky těchto názorů se projevovaly po zbytek dvacátého století i po jeho skončení.

Protože nejnechvalněji proslulé z těchto táborů neležely v Československu, nýbrž v Polsku, obrátíme nyní svou pozornost právě tam.